

**CIHM
Microfiche
Series
(Monographs)**

**ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1997

Technical and Bibliographic Notes / Notes techniques et bibliographiques

The institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming are checked below.

- Coloured covers / Couverture de couleur
- Covers damaged / Couverture endommagée
- Covers restored and/or laminated / Couverture restaurée et/ou pelliculée
- Cover title missing / Le titre de couverture manque
- Coloured maps / Cartes géographiques en couleur
- Coloured ink (i.e. other than blue or black) / Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)
- Coloured plates and/or illustrations / Planches et/ou illustrations en couleur
- Bound with other material / Relié avec d'autres documents
- Only edition available / Seule édition disponible
- Tight binding may cause shadows or distortion along interior margin / La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la distorsion le long de la marge intérieure.
- Blank leaves added during restorations may appear within the text. Whenever possible, these have been omitted from filming / Il se peut que certaines pages blanches ajoutées lors d'une restauration apparaissent dans le texte, mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont pas été filmées.
- Additional comments / Commentaires supplémentaires: Text in Ukrainian.

L'institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

- Coloured pages / Pages de couleur
- Pages damaged / Pages endommagées
- Pages restored and/or laminated / Pages restaurées et/ou pelliculées
- Pages discoloured, stained or foxed / Pages décolorées, tachetées ou piquées
- Pages detached / Pages détachées
- Showthrough / Transparence
- Quality of print varies / Qualité inégale de l'impression
- Includes supplementary material / Comprend du matériel supplémentaire
- Pages wholly or partially obscured by errata slips, tissues, etc., have been refilmed to ensure the best possible image / Les pages totalement ou partiellement obscurcies par un feuillet d'errata, une pelure, etc., ont été filmées à nouveau de façon à obtenir la meilleure image possible.
- Opposing pages with varying colouration or discolourations are filmed twice to ensure the best possible image / Les pages s'opposant ayant des colorations variables ou des décolorations sont filmées deux fois afin d'obtenir la meilleure image possible.

This item is filmed at the reduction ratio checked below /
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

	10x		14x		18x		22x		26x		30x	
				✓								
	12x		16x		20x		24x		28x		32x	

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

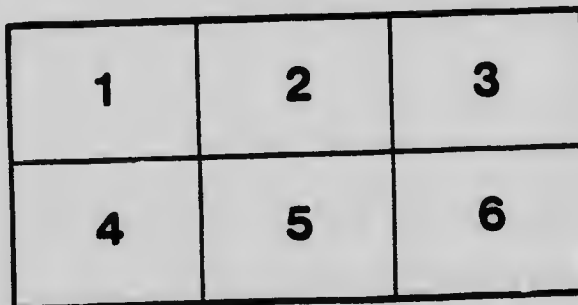
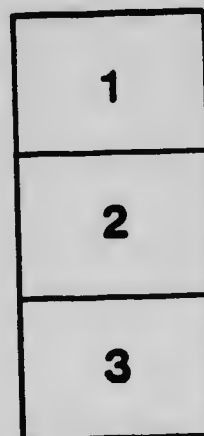
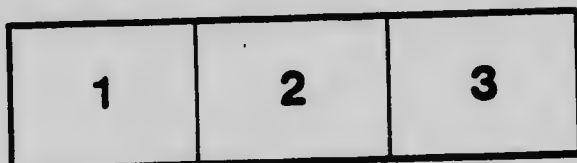
National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche sheet contains the symbol \rightarrow (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaît sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole \rightarrow signifie "A SUIVRE", le symbole ∇ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

5.0

5.6

6.3

7.1

8.0

9.0

10.0

11.2

12.5

14.0

16.0

18.0

20.0

22.5

25.0

28.0

31.5

36.0

40.0

45.0

50.0

56.0

63.0

71.0

80.0

90.0

100.0

112.5

125.0

140.0

160.0

180.0

200.0

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482-0300 - Phone
(716) 288-5989 - Fax

Сироти

—
ОБРАЗ ДРАМАТИЧНИЙ

в 4-ох актах з співами

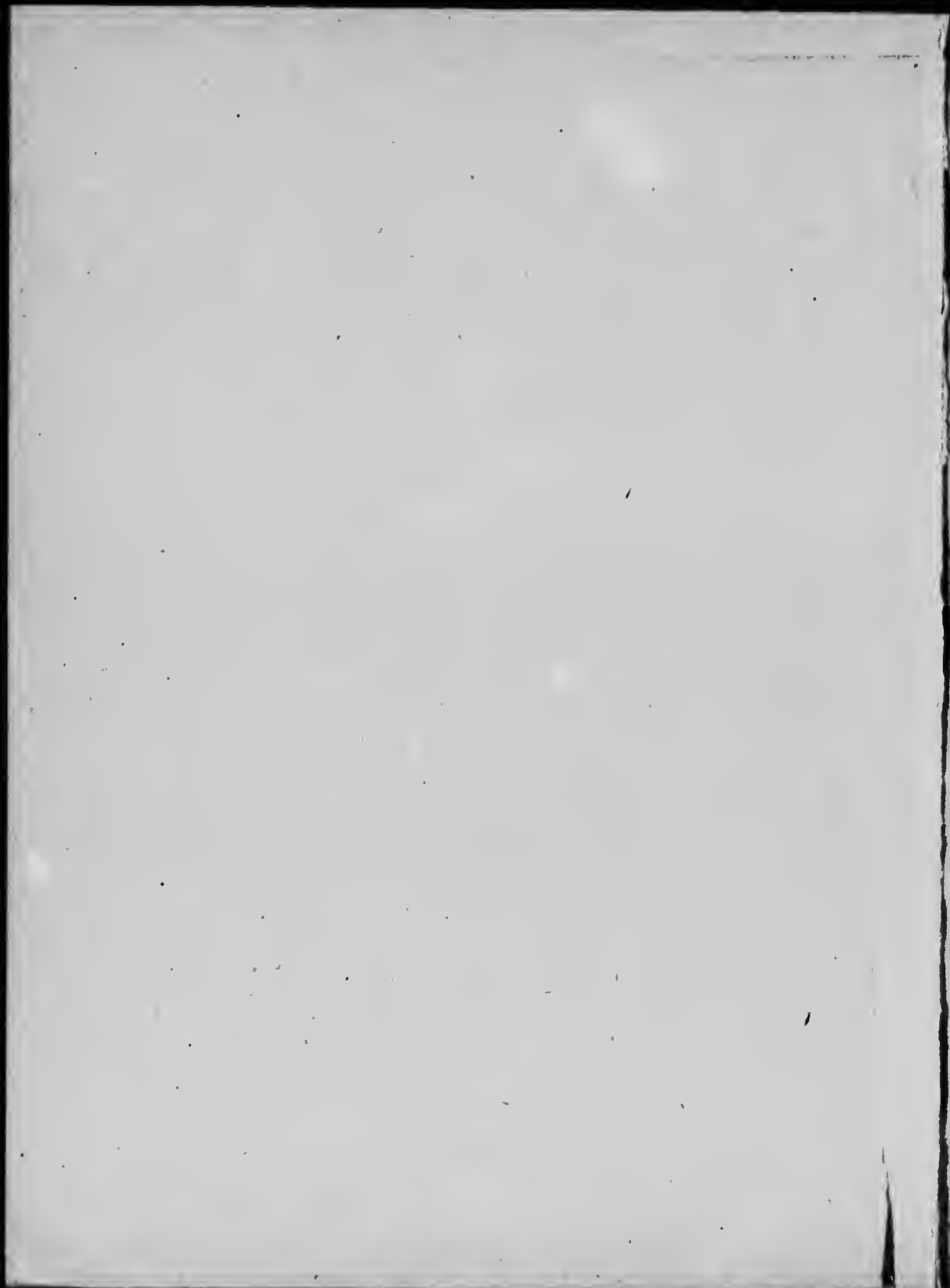
—Написав—

РОМАН СУРМАЧ

(І. Я. Луцке)

—
*Накладом Української Книгарні
850 Main St., Winnipeg, Man.*

PRINTED IN CANADA

Сироти

ОБРАЗ ДРАМАТИЧНИЙ

в 4-ох актах зі співами.

— Написав —

РОМАН СУРМАЧ.

(І. Я. Луцик).

НИКРДУР

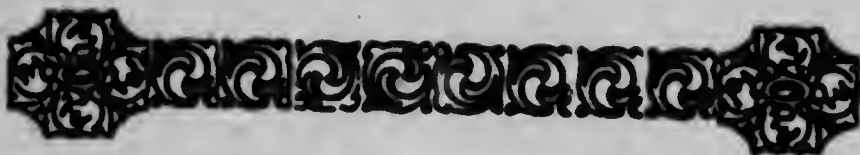

Накладом Української Книгарні
850 Main St., Winnipeg, Man.

PG 39-79

586

59

ОСОБИ ПЕРШОГО АКТА:

РОМАН, молодий, недавно са земий господар.
ГАЛЯ, його жінка.
МАРТУСЯ, їх доня, має 5 літ.
ОСНІЙ, вієт в громаді.
СЕМЕН, сусід Романа.
МАРІЙКА, дівчина-сусідка Романа і Галі.
АНТІН, парубок.
МИКИТЕЙ, поліцай громадський.
ПАРУБКИ І ДІВЧАТА.
ЦИГАН.
ЦИГАНКА.
ДІДУСЬ, прошака.

Дієся в хаті Романа, в неділю.

АКТ ПЕРШИЙ.

СЦЕНА I

ГАЛЯ сидить на лаві, а МАРТУСЯ стоїть, або клячить,
або коліна матері:

Спів Галі:

Сонце меркне, вечоріє.
Ангел ясні зорі сіє.
І землицю миром росить.
А в церкві дзвін голосить.
Честь во віки, честь олному.
Всесвятому, всебла ому.
Всесвятому Богу честь!

А в хатині, при дитині,
У вечірній тій годині,
Мати Бога умоляла,
І тихенько заспівала:
Спи сердечно, спи голубко,
Спи безпечно люба любко,
Спи дитинко спи!

Над тобою гень горок,
Ангел Божий ся возносить,
Щастя, долі, супокою
Він для тебе в небі просить.
Бог все видить, Бог все знає,
І землю Він змінє,
В безконечно тихий рай!

(По співі): Так дитиночко моя. Тоту пісоньку співала над моєю колискою покійна твоя бабуня, а і я співала кожного дня тобі тоту молитву, коли ти була маленька. А Бозя чує тоту молитву і святі Ангели сторожать в сні над дитинкою. Бозя любить маленькі діти. А ти Мартусю памятай, щобишь все щиро мовила св. молитву. Бо хто з Богом то і Бог з ним. Щоби не знати, яке прийшло нещастє, то Бог не оглянь того, хто молиться до Нього. Видиш — ми були бідні, такі дуже бідні. Бувало, як дідусь умерли, то і хліба не було в хаті. А бабуня плаче і молиться з нами, і нераз голодні ішли ми на роботу, голодні ля-

гали спати а на молитву не забували. І Бог потішав нас і підпоміг і вивів з біди. Ой не забуваймо на Бога, бо если Він не виведе дітей України з недолі, то ніхто нам не допоможе, ніхто не заступиться за нами! (вбігає Марійка).

Марійка. Як ся маєте Галя. А що, нема більше нікого у вас?

Галя: Десь, що лиш не видю Романа. Пійшов до вїйта, і таки зараз мав вернути.

Марійка: Та бо то сьогодні вечером проба співу в читальни! Пійдете Галю?

Галя: Радаб я пійти, та тїудно буде, Мартуся нездорова, кашляє дитина, брати зі собою не можна, а в хаті нема кого лишити. Щоби дядько Микетей прийшов, то при нім Мартуся бавиться, а так самої дитини лишити не можна.

Марійка: Галю, мусим найти дядька Микетей. Як вас нема, то і проба мені не мила. А сьогодні мусим заспівати на славу. Мені чогось так легко на серцю, начеб...

Галя (перебиває): Антін прїслати мав завтра в старости! Що?

Марійка: Та бо Галю виговорюєте Бог знає що. Де мені до старостів!

Галя: Якось воно буде, і твій четвер не далеко. Таке то наше дівовање, як тото перше веснянне сонінко. Ледво що блиспе, а знов покриєся

за хмари, вже його не видно. А вийдеш за муж, то журбам кінця нема.

Марійка: Яка там вам журба. Чоловіка маєте такого, що і з свічкою шукай; біди, славити Господа не знаєте, ну, і чим вам журитися? А вже ваша Мартуся (бере дитину і підносить в гору: цілує, і саджав на лавці) то така, як Ангел Божий.

Галя: Не хваліть, щобисьте не перехвалили. Та і ціла моя журба з дитиною. Нераз ночами спиться мені, що десь хтось забрав мені її, що уніс десь далеко. А коли по таким сні пробуджуся, то зимний піт зливає мене, я тулю дитину до грудей і плачу на саму гадку, що моя ясочка маленька мала би щось потерпіти. Бо то ціле мое щастя, ціла моя радість і потіха і розкіш життя мого.

Марійка: Не бійтеся. Виросте вона на потіху вам і на славу всім, така буде красуння, як її матуся, правда Мартусю? Ей коби то дядько Микетей надійшов, то ойм була така рада, щобим його поцілувала.

(За сценою чути голос і спів Микетей).

Жінка перша, я за нею,
Не журися Микетею,
Хотяй буде бити,

Бити і сварити;
Я шалчину під пашину,
Задягнуся в опанчину
І прикриюся сівнею,
Не журися Микетею!

Галя: Чуєш Марійко, Микетей вже йде!

СЦЕНА II.

(Входить Микетей, літ 60, Антін парубок).

Марійка: За вовка помовка:

Микетей: А вовк сам в хату лізе, а еще й коника за собою веде! Видиш Марійко, чогось ти почервоніла.

Марійка: Ет, хочеться вам балакати! (сідає).

Галя: Сідайте Микитею, сідай Антоне. (Антін сідає).

Микетей: Не штука, "сідай Микитею", або то у Микетея час, чи що? От шукаю вїйта, треба йому залапортувати, що цигане крутяться в сусідньому селі.

Марійка: Ей, щоби цигане прийшли, можеб виворожили...

Микетей: (перебиває) чи буде Антін, чи не Антін...

Антін: Дайте спокій, не встидайте дівчини.

(Микетей шукає по кешнях і витягає цукорок, приступає до Мартусі і дає їй).

Микетей: Маєш дитинку, я найшов на дорозі.

Мартуся: Дякую дядьку Микетею!

Микетей: На весілля подякуєш, моя доню. Або то я тебе не вибавив на руках чи що? Єще і висватаю, лишень наперед тоту сороку Марійку оженити мушу.

Галя: А що ваша жінка, здорова вже?

Микетей: А здорова, здорова. Тільки одно зле, що за дуже трудяча, і ось тепер на старости літ млина їй захотілося!

Антін: Та якого млина?

Галя: Вітрака хочете ставити?

Микетей: Ба, що вітрак! Вона вже і має млин і меле вам, меле.

Марійка: Та чим меле?

Микетей: Як чим, а язиком, і то від рана до ночі.

Всі: Ха, ха, ха!

Антін: А що Галю, підете на пробу?

Галя: А хату на кого лишу? Таж дитина.

Мартуся: Мамо, я піду на пробу.

Галя (щілує її). Не можна цоню, не можна. Ти чогось слабенька, лишишся в дома, а за то в неділю то вже буде радість і забава.

Микетей: Певно, що забава, заспіваєм, потанцюєм, а Марійку і Антона таки до егомостя заведем, щоби скорше весілля було.

Марійка: Та що нам з того, коли ось Галя не можуть іти на пробу!

Микетей: Що то не може, мусить іти!

Галя: Ні, дядьку, дитини нема при кім лишити.

Антін: Хіба би ви Микетею були ласкаві.

Микетей: Що я громадський урядник маю дітей пильнувати? А мій мельник-баба що на то скаже? Га?

Марійка: Зробіть ласку Микетею.

Микетей: Ні!

Антін: Послухайте Микетею!

Микетей: Ні!

Галя: Микетею, як би ваша ласка!

Микетей: (вже м'якше) Ні!

Мартуся: Я хочу, щоби дядько Микетей мені мені байку сказали!

Галя, Марійка, Антін: А що дядьку Микетею?

Микетей: Що? дитини послухаю, а вас ні! Ну, ну, я вже знаю, що ви "дядькасте", як Микетей треба. Вже я ся лишу і як мені не будете добре співали, то вам кажу! Або ви знаєте співати? Прийде до чого, то все забули і реєнтій аж волоссе рве з лисої як коліно голови. Тої пісні, щосьте співали тамтого разу, вже ані тямки нема! Знаю я вас, знаю!

Марійка: А ми вас знаєм Микетею! Та за то,

щосьте добрі для нас, то можем спробувати, чи забулисьмо, чи ні! Добре Галю?

Галя: А чому би ні! Я до співу в кожду хвилю. Но Антоне?

Антін: Та дядько Микетей нехай басом потягає. (Всі так як сидять).

СПІВ П.

В чистім поли вітер віє,
Лист пожовклий шелестить,
Доля Руси плаче, ние,
Щастя Руси в гробі спить.

Тужить нишком филия Прута,
І сумують Буг та Сян:
"Доле наша позабута,
Чом мінаєш руський лан?"

Схаменулась наша доля,

І несе нам рай весни,
Чути голос гень від поля:
"Враз вставайте Русини!"

В руськім поли сонце сяє,
І весело Збруч пливе,
Русь спасеннем ся вінчає
З нами Бог, а Русь живе!

Микетей (по співі): Аж легше на серцю, коли почуєм такий спів. Та ось я тут балакаю і балакаю, а до війта нема кому йти. Хіба ходи Антоне, підведеш мене.

Антін: Ні дядьку, я почекаю на Романа, бо у мене діло до нього є.

Микетей: Знаю я, яке то діло: (співав) "Чорні очі як терен, коли-ж ми ся поберем!" От яке у тебе діло. Но, в ласці Божій оставайте. А ти, Мартусе не журися, старий Микетей прийде, і розкаже байку. Якось то буде. (виходить).

СЦЕНА III.

(Ті самі без Микетей).

Марійка: Ну, славите Господа Бога, що підете Галю на пробу.

Галя: Я і сама рада. Тепер я загляну на обійстя, а ви пильнуйте моєї Мартусі, бо знаєте (смієся), що цигане крутяться по сслі. (виходить, Марійка сідає коло дитини).

Антін: І щож Марійко! Мабуть знає дядько Микетей, що дорога наша веде до вгомостя. (підходить до ньої) Марійко, коби ти знала, як я ся хочу того, щоби ми станули під вінць, щоби разом ми могли трудитися для Бога, для України і для себе. Но може ти не приймеш моїх старостів, може ти полюбила другого? Скажи мені дівчино!

Марійна: Як буде така воля моїх родичів, то і я не відкажуся. Ти знавш тоє. (Обов підходять гаперед сцени, тримаючися за руки, но станувши на середині розходяться о два кроки).

СПІВ ІІІ.

Антін: —

Віруй дівча, серцю мому,
Що лиш правда єсть у ньому,
І любови щирий жар.

Обов: —

Віруй, віруй, що одного
Я бажаю: серця твого,
Бо в тім серцю жизні чар.

Антін: —

Скажи слово: "люблю, люблю!"

Марійка: —

Чи не віриш мій соколе?

Антін: —

А до серця приголублю,

Разом: —

Мій ти світе, моя доле!
І щасливо будем жити
Серед щастя і обнови
І взаімно ся кріпити
Духом мира і любови.

(по співі)

Антін: Завтра Марійко прийду я в старости до тебе, а нині заспіваєм вечером, аж лунати буде наша пісня.

(Марійка сідає коло дитини).

СЦЕНА IV.

(Входять: Роман, Осип).

Роман: А то що, пара голубів, чи що? Ми чуєм, співають на два голоси. Я зараз кажу до начальника, що певно Антін і Марійка. Сідайте начальнику. (гладить дитину по лиці) А мама де?

Марійка: Пішла до корови ваша Галя.

Осип: Но, сьогодні в читальни скажу вам новину.

Роман. Що такого?

Осип: Ба, цікавий. Зачекайте до вчере. —

Марійка: Скажіть начальнику, скажіть.

Осип: Диви яка! Рада би все знати. А вже вам скажу. Мортко виноситья зі села.

..**Роман:** Славити Господа!

(Входить Галя)

Галя: Гостеньки до нас. Витайте пане начальнику. (Іде до Мартусі, сідає коло ньї або бере і саджає її на коліна).

Марійка: Чуєте Галю, Мортко зі села утікає.

Галя: Коби і сьогодні.

Осип: А громада корчму купить на громадський, читальняний дім.

Антін: Так, то але буде! Бо вже нам і сьогодні в читальни за тісно.

Галя: Гей, хто то йде до нас?

Марійка: Певно дядько Мпкетей ідуть.

Антін: (відчиняє двері). Гей, любі гостеньки, та то старий дідусь ідуть.

Роман: Дідусь, чоловік Божий, а вітайте до нас.

СЦЕНА V.

(Входить Дідусь, дуже старенький, сивий, борода довга, в руці палиця, де можна то і ліра).

Дідусь: Слава Ісусу Христу!

Всі: Слава на віки.

Галя: (підбігає і веде його на середину сцени, Роман подає сталець). Сідайте дідусю, прецінь до нас загостили.

Дідусь: Бог запласть за добре слово. Я іду з Гошова до Зарваниці, ось думаю, поступлю до вас діточки, подивлюся, що коло вас чувати, як вас Бог милує.

Осип: Славити Господа, якось жиємо. А ви дідусю, все від церкви до церкви?

Дідусь: Все діточки мої. Іду, поки старечі ноги несуть. Іду і молюся Богу за гріхи свої, і за вас, мої любі.

Роман: А що там дідусю чувати по світі? Ви скрізь буваєте, ви все знаєте, чи на добро воно йде у нас, чи ні?

Дідусь: Ой зле діточки, дуже зле.

Галя: Господи! певно якесь нове нещастя!

Дідусь: Послухайте:

(Всі його оточують. Через цілий теперішній час бесіди дідуся скрипка грає тихесенько, ледво чути, поволи якусь поважну арію).

Розстелилась руська Мати — гей далеко, гей широко — не добачить границь око — де Бескиди, де Карпати, — всюда повно зойку, стону — всюди плачуть Руси діти — ох бо тяжко тут нам жити. А опівніч при могилі — вітер сумно повіває — в безталанню і в безсилі — доля Руси пропадає. Меркне місяць, гасне зоря — чорна хмара начеб кара — покриває тьмами горя — край наш рідний — край наш бідний. А люд Божий безталанний, душу томить, руки ломить — а враг лютий і захланний — нашу нивку обсіває — і пожиток весь збирає — а ми плачем і горюєм — і бідуєм і нуждуєм.

І незгоду вічно множим — Ой не тихим миром Божим — ні спокоем, ні дружбою — а сварнею і журбою — сієм нивку сю печальну, пристрадальну. Брат на брата ворогує — зрада нишком тутки бродить — до нещастя всіх нас зводить — і погибель нам віщує. — А Русь плаче, Русь стра-

дас — Русь сльозами вмиваєся — і питає: діти, діти — і чомуся вам сварити? Чи не всіх я вас родила — сльозоньками вас омила. — А ви нині рідну неньку — добиваєте нещасні — і меч острій в їй серденьку, — погружають діти власні...

От видите, яке горе над нами, яка печаль. Став брат на брата, забулася любов і враждою сієм ми нашу нивку... Горе тим, що ненависть сіють!

Осип: Свята правда! Не дїжде ся свята Україна добра, доки її діти будуть жертися і сварити. Пропадем ми, напевно пропадем.

Роман: Гей, гей, коби то ми разом стали, разом трималися, то під українську стріху вернула би наша доля.

Антін: Тож що нам на загляді? Женім з хати в'язку сварню, пам'ятаймо всі, що ми діти св. України, даймо балам лутитися, даймо помогти!

Дідусь: Певно, діточки, що так. Нехайже вам Господь Бог благословить на добре діло.

Осип: А ми, дідусю, вас бодай з тиждень не пустимо зі села. Я, яко начальник громади забираю вас до себе. Сьогодні спічнете собі, а завтра дасть Бог, вечером зайдем всі до Романа.

Роман: Просимо цілим серцем дорогих гостей.

Галя: Дідусю, ходіть до хатчини, там дам вам може молока напитися. (бере його під рамя і хоче виходити).

Дідусь: А ви начальнику уважайте, бо цигане скрізь крутяться по селах.

Осип: У нас їх не видно, а як би появилися, то я знаю, що з ними робити.

(Галя і Дідусь відходять).

Роман: Правдиво Божий тсї чоловік.

Осип: Господар вам був на цілім ґрунті. Кажуть, що сорок літ війтував. Ґрунт передав дітям, а сам ходить по церквах і спасає душу. Від нікого не возьме милостині, а де побуде день два, то діти навчає, образки, хрестики дає.

Марійна: Я його памятаю, колим була така як Мартуся, такий самісенький був!

Осип: Тільки ти була троха менша сорока. А там, що таке? (за сценою чути голос Микетя:) Марш наперед, куме Семене, тримайте за карчило, бо несамовите, утече. (голос цигана) Пустіть пане газдо, ми бідні люде, пустіть. (голос Микетя:) Іди по доброму, а ні — то палиця!

Роман: Там що сталося? (Галя і Дідусь виходять з комори).

СЦЕНА VI.

(Входять циган, його тримає за обшивку Семен, і цитанка, її веде Микетей).

Микетей: Пане начальнику, жавр... (Мартуся ховається за Галю). Стій, циган... породе,

бо палицею по хребті потягну. Іду я селом, дивлюся, іде огида, ссь циган і циганка. А я за карк, на кума Семена криккув і веду їх аж до ва :

Циганка: Пани газди, подаруйте, ми бідні...

Осип: Молчи! Ти звідки?

Циган: Пане газдо, я бідний, слабкий, я іду, роботи шукаю.

Микетей: Що побачу, то забираю...

Циганка: Дайте руку, я вам поворожу. Пане газдинь...

Осип: Папері маєш?

Циган.: Не маю, мені украли, я добрий чоловік, на худобу помагаю.

Осип: Я вам дам по селі волочитися, я вас научу! Микетею, до арешту замкнуті, а обшукайте добре, бо то огонь вже підложить.

Минетей: Го, го, я вже знаю, як з такими пташками діло ладнати.

Осип: А арешт замкнуті на дві колодки; з відтам не добудеся вже певно. Вартівники нехай добре уважають мені. Завтра рано пішлеся по жандармів.

Циганка: Пане газдо, за що нас замикають, ми добрі люде, ми нікому нич злого не робим.

Микетей: Марш! Ходи Антоне поможеш! (Антін іде). Ведіть Семене свою перепелицю, а я мого воробчика в гніздо заведу. На перед Парасю,

до Іванової хати — пашла! (Виходить Микетей, циганка, Семен веде цигана, Антін.).

Осип: Добре, що лишень дзюв, а не ціла банда.

Галя: Аж боюся хати лишати.

Осип: Чого? Не бійтеся; з арешту не утікнуть. А варта буде уважати. Но дідусю, прошу вас до себе. Слава Ісусу!

Дідусь: З Богом оставайте

Роман: Най Бог провадить.

(Осип і Дідусь виходять).

СЦЕНА VII.

Галя: Тепер аж боюся відходити з хати.

Марійка: Та чого боятися, як Микетей буде.

Роман: Певно, що нема чого боятися. А я загляну по кождім куснику. Ось Мартуся вже і у сипляв.

Галя: Я їй постелю хіба гутки на ларі.

Мартуся: Мамо, я ще не хочу спати.

Галя: Добре донечко, но все я тобі бодай кожушину тутки положу. (Кладе кожушину і хустку).

СЦЕНА VIII.

(Ті самі, Микетей і Антін).

Микетей: А що? зі мною нема жарту. Сидять

пташки. А що налебеділися! Но, тепер я тутки господар. Будем Мартусю байку казати, а ви не засиджуйтеся там, бо мені моя стара голову побє. Но ідіть, бо вже час.

СЦЕНА ІХ.

(Входять хлопці і дівчата, цілий хор).

Хлопець: Гей, та ходіть скорше, вже пора.

Роман: Ідем, ідем.

Галя: А ти Мартусю, бався коло дядька, мама скоро прийде.

Микетей: О, так не йде! А для старого нич не заспіваєте? Податок для мене!

Марійка: Що варта, то варга; як би не дядько, то би Галя не пішла на спів.

Хлопець: Як заспівати, то заспівати, та ми не від того. (Всі уставляються, Роман діригує):

Х О Р:

До труда браття днесь ставаймо,
Хто вірний Руси-Неньки друг,
Весна йде — весну витаймо,
І всі берімся враз за плуг.

На нашій нивці ми пагами,
Счезай недоля довгих літ,
А як задзвоним ми косами,
То задивувсь Божий смт.

А наше жниво як начнеся
Тоді пропаде вся вражда,
Бо руське жниво воля звеся
А руський труд — то свобода.

Антін: (по співі). А ти дитинко бався з дядьком, а я скоро забігну.

Микетей: Ідіть вже, ідіть, а не бавтеся!

ХОР (виходячи):

А наше жниво як начнеся
Тоді пропаде вся вражда,
Бо руське жниво воля звеся
А руський труд — то свобода.

(Кінчать співати за сценою.)

СЦЕНА X.

(Микетей і Мартуся).

Микетей: (Мартуся кладеся на лаві, а Микетей сідає на лаві против ньої, і набиває люльку). А що, дитинко, казати байку?

Мартуся: Кажіть дядьку, а красної.

Микетей: Скажу донечко, скажу. Слухай: Була собі маленька дівчина, називала ся Мартуся. А мала вона татуся, що любив її так дуже, як тільки можна свою дитину любити. А був той татусь дуже бідний і нещасливий. Бо найшлася стара відьма, страшна відьма. бодай не сконала,

що позавидувала татусеви маленької Мартусі і
ла дитину. І росла Мартуся при відьмі, і
знала, що її татусь кожного дня гірко плакав з
своею дитиною. І просив Господа Бога, щоби вер-
нув йому ту дитинку. Бо татусь хотів, щоби вона
росла як цвітка красна, як чар весняний, світла
і ясна, щоби їй незнаний був світ печали, страдан-
ня і болю, щоби неба дали їй миру долю... (По хви-
ли). О, моя маленька засипляє, не дивота, і мен-
шому очі зліпляються, а тут ще і люлька не
хоче тягнути (тихенько співає):

А дрімота коло плота,
Питається сон дрімоти,
Де будемо ночувати?
Де хатинка низенькая
Де дитинка маленькая (голова йому опа-
дає на груди, дрімає).

Там ми будем спочивати, (все тихше).

Мале диття присипляти.. (засипляє, але
помало і так, щоби сміху не будити в тих, що див-
ляться. Музика грає тихесенько дальше тоту са-
му арію. По довгій хвили, легесенько відчиня-
ються двері, циган встромив голову, потім стає
на порозі, розглядаєся, дає знати циганці, вхо-
дять обоє тихесенько. Циганка бере Мартусю, ра-
зом з козушком, циган тягне з жердки кожух і
тихо виходять, музика все тихенько грає).

Микетей (рухаючися):
Там будемо спочивати,
Мале днтя...

СЦЕНА ХІ.

(Входить Роман).

Роман: Ов, Микетею, ви заснули? Господи, а дитина де?

Микетей: Що? (зриваєся) Я здрімався. Що, дитина? Гвайт люде, дитина.

Роман (вбігає до коморн, вибігає, біжить на двір, на сцену вбігає Галя, Марійка).

Галя: Що сталося!

Роман: Люде, одурію, дитинн нема!

Микетей: (безсильно падає на лаву). Боже!

Галя: Мартуся! (омліла падає на руки Марійки, вбігають Осип, дідусь, Антін).

Осип: Романе, що сталося.

Роман: люде, одурію, дитинн нема!

Семен: (вбігає) Гей, вийте, за циганами. Добулися з арешту, утікли в ліс, то вони дитину укралн.

Осип: Коні запрягати, хто може на коня, ціле село на всі сторони за ними. Романе, ти зі мною на фіру, Антін конем по жандармів. (Антін, Роман, Семен, Осип вибігають, Микетей підноситься і з плачем, накривши лице руками падає

перед образами на коліна. Дідусь, котрий зара-
по вході разом з Марійкою відтирав Гаю, котру
посадили на лаві, дає їй хрестик цілувати.

Галя: (відкриває очи). Моя дитина...

Дідусь: Да будеть воля Твоя, яко на небесіх
і на землі! Не плач жінко, пішли всі і я піду, а
може Бог позволить мені найти твою дитину, та
тепер знай, що без волі Божої і оден волос з го-
лови її не спаде і молися зі мною: Да будеть воля
Твоя, яко на небесіх і на землі...

(Заслона спадає, кінець першого акта).

зараз
котру

небесіх
їду, а
ну, та
з го-
воля

ОСОБИ ДРУГОГО АКТА:

РОМАН
ГАЛЯ
МАРТУСЯ
СЕМЕН
АНТІН
ДІДУСЬ

} з першого акта.

Перший ЦИГАН, той сам, що в першій акті.

Другий ЦИГАН.

Третій ЦИГАН.

Перша ЦИГАНКА, та сама, що в першій акті.

Друга ЦИГАНКА.

КРИВИЙ ДІД, (якщо можливо з лірою).

ОСТАП, проводир діда, літ 16.

Дієся в лісі, на прогалині.

ДРУГИЙ АКТ.

СЦЕНА I.

На середині сцени горить огонь (серед хворосту ставиться запалена свічка і накривається так званою умброю з лампи). Другий і третій циган, друга циганка, кривий дід сидять до окола, курять люльки, Остап, сидить на боці.

II. Циган: Ну, говори криваку, що чувати коло тебе?

Кривий: А що чувати. Химка мене кинула, тепер сам світом ходжу, жінки шукаю.

II. Циганка: ери мене...

Кривий: Чесно, нехай лисий з тобою женить-

ся, я не дурний, як оженюся, то возьму жінку, як лялю.

III. Циган: Іди, дурний, не лише тобі самому по світі, по що одну губу кормити більше.

Кривий: Що ти знавш циганська торба. Самому хіба сідай, та чекай, як найдеся хто, що дасть гнилку, або колач, пси би його зіли разом з колачом. А так, як в баба, го раз инакше. Я співаю, виводжу, аж коти казяться, а вона між людей замішаєся і тягне, що удасться. А еще я мудра баба...

II. Циган: Що там тепер людс мають. Перш йшов на ярмарок, то брав сероківців жменю, а тепер зломаного дутка не має. По коморах вітер свище. Ми якось підкопалися, і то до богача казали, що має гроші, ага гроші, подерті холяви і стара камизоля в скрини.

Кривий: А хто би пхався до комори. Я як сам, то як розпущу хавку (через ніс заводить) паньство ласкаві, людоньки милосердні, християноньки побожні, господароньки миленькі (своім голосом) а шляг' би вас трафив, (через ніс) господині побожненькі, поратуїте бідного каліку без тата, без мами, без ноги і голови, голодного і холодного, аби ви панували, аби корону мали (своім голосом) абисьте всі поздыхали (через ніс) аби вам родилося, аби вам щастилося, на

худібці, на овечках, на вівсіках і на гречках і на кождім кроці (своїм голосом) і на кольці в боці (співає):

Там на сльві гуска,
Крылоньками плюска,
А за нею гусачок,
До дому не пуска!

А що, знаю заводити?

II. Циган: Аби ти здох діду, так людей туманити.

II. Циганка: А хлопчисько якнийсь добрий, ти йому свій, що?

Кривий: Ая свій, як циган исови брат. Від малого тримаю, учу. Йому малим хтось тата і маму украв, я купив його відземком за пять ринських і два гарці горівки.

III. Циган: А шануєся, чи дармо хліб їсть?

Кривий: Чорта шануєся. Я його годую й палицями й кулаками; нічо не помагає, все туман, руки в чужу кишенню не захає. Не бійтеся, злодій з нього не буде. Я папері маю і за себе і за нього, оден жид за гроші дає такі папері. Раз видите, хотів утікати, а йому дав фасолі, що пів року як боз був.

III. Циган: Тобі було йому з малку так (показує на очи).

Кривий: Що, засвітити в очи? Та, коли я тоді

не був кривий, а сліпий; прецінь сліпий сліпого поведє: А потому то я привидів; а за те мені ноги покорчило (через ніс заводигь) за гріхи тяті, за гріхи страшні, за тата, за маму, кинул пса в яму, цигана зловили, ноги поломили.

II. Циганка: Ти циганів не рухай, бо циган дідови брат. А хто тебе висватав за Химку, як не я?

Кривий: Правда, така відьма була, як і ти. пішла світами, щоби лишень дс не засипала, знаєте, за тоту церкву, що ми разом тоє...

II. Циган: То забулося; я вже від тоді п'ять разів з криміналу утік.

Кривий: А де старий ваш?

III. Циган: Пішов в село. І вона пішла. Можливо що трафиться (до циганки). Ну, стара, давай фляшку.

II. Циганка: (плює через зуби) Нема фляшки!

III. Циган: Що нема, повна єсть, давай!

II. Циганка: (запікає люльку при огни) Нема, на завтра треба.

II. і Ш. Циган: (зриваються) Давай горівку!

Кривий: (смієся) Ти красно попроси, то дасть!

II. Циганка: (курючи люльку) Нема і не буде!

II. Циган: (хватає палицю діда і сильно ударяє циганку, тотя кидаєся п'зурами на нього).

третий циган, хватає її в пів і тручає на бік): Терметет, я її ножем по горлі, давай фляшку (хоче кинутися на неї, но Кривий сидючи затримує його рукою).

Кривий: Чекай, на, пий з моєї, (до Остапа) Гей, подай торбу. (Остап дає горбу). Тримай, а добре. (Остап приклякує, дід витягає фляшку, цілу ковбасу, кладе коло себе, і шукає далше в торбі). А палашиця де? Певнось зжер неробо!

Остап: (дуже лагідно) Я-ж не мав торби в руках!

Кривий: Що, еще пащекуєш? (тручає його зі всеї сили так, що Остап падає на бік, а дід ногою його відтрчує). Маєш вечеру, тепер молися Богу і йди спати.

II. Циган: (оба цигане посідали, циганка присунулася до огню і сидить в кучки). Не бий хлопця, бо колись тобі віддасть. Дабай Кривий фляшку.

Кривий: Напийся, а по трошки. А я йому дам еще на добраніч пару палиць, щоб добресья йому спало — гунцвотови.

II. Циган: (не, і дає другому циганови, той не, циганка нараз вириває йому з рук фляшку і собі тягне).

III. Циган: Та не все, по трошки, не пий, бо забю.

II. Циганка: Добра горівка, ха, ха, ха, моцна як твої ноги діду.

Кривий: Тепер мені давайте. Видите, що я намятаю на вас. (Бере фляшчину в руки і через ніс приспівує): Горівка сивуха, не добра псяюха, таї мокра до того, давай жиде много, будем пити, пити, пити доливати, доливати спати, спати танцювати, таї ще блохи бити (не).

III. Циган: Добре ти діду научився. А куди ти ідеш?

Кривий: Або я знаю, де я йду. Був я на празнику, не наївся, не напився, а в дівчині залюбився. І космата і горбата і крива і не бачить і не чує, та як за то поцілує, то раз дівка, хоч куда. Іду під границу, може де двох дітей малих куплю, бо маю папери і на двох дітей. А потім візочок десь дістану і коняку і буду їздив село від села. Дітям люде люблять альмужну давати.

II. Циган: А шандар, нічо не каже тобі?

Кривий: А де на діда шандар в. У мене папір вже всі шандари його в руках мали. Як злий, то кричить, а як добрий, то ще дасть пару новеньких, а я йому заспіваю, то посмієся.

Циганка: Та я тямлю, що у тебе було двох дітей вже малих, хлопець і дівчина.

Кривий: Було, та нема (пахлявся до ньої і тихо говорить, оглянувшись наперед, чи Остап

не чує). Я тільки їх учив, одному засвітив дротом в очі, а дівчина без руки нигі. Горбатий Федько купив одно, а друге взяли діди з заграниці. Ей не жартуйте а пийте.

II. Циганка (хватає фляшку, но зараз відбирає її Ш. циган, пють і їдять всі): А ковбаса куплена діду?

Кривий: Певно, що куплена. Ї чужого воза куплена. Циганко, давай хліба, я заплачу. (Циганка йде за сосну, і виносить хліб цілий, крає в кусні всі їдять).

Ш. Циган: А хлопцеві не даси нічо?

Кривий: Нехай понюхає, як ковбаса пахне. Досить з нього; мудрий хлопець то і сам для себе і за господаря подбає. А він боїться заробити, то не треба й їсти. Та ні, я не лихий. Хлопче! (Остап зриваєся, дід кидає йому на землю кусень хліба) на, удався! (сам пє і зачинає співати, другі підспівують):

Колисала баба діда,
Від сніданку до обіда,
Ой спи діду, не журися,
Як збудишся, то сказися.
Гоц, гоц, гоц.

Ой дідусю, ой дідусю,
Не питаєся за Марусю.

Бо Маруся не така,
Не уміє тропака!

(Зривається і починає присюдами гуляти до окола огню в руці тримає фляшку, а в другій ковбасу).

СЦЕНА II.

(надбігає I. Циган).

I. Циган: Що ви кричите, а то ти діду, сиди тихо! Не було нікого тутки.

II. Циган: Ані пса! В таку гущавину, хто заїде.

I. Циган: (до третього цигана:) Ти Сандор йди на край ліса, як би почув, що хто їде, або йде, дай знати, чуюш.

III. Циган: Чую, (скоро відходить).

II. Циганка: Що, певно трафилосья що доброго?

Кривий: (сідав на своє місце:) Потягнув со лонини цигане, що?

I. Циган: Тебе діду носить по ночах.

Кривий: Або я тобі ворог, чи що? Кілько літ ми ся вже знаєм.

I. Циган: Так мовчи, як що побачиш.

Кривий: Як лишень що доброго.

I. Циган: (шепотом щось говорить цигани старій, а тая відходить:) Удалося, щоби лишень не злапали.

II. Циган: Може коні?

Кривий: Минули тії часи, коли коні можна було брати. Тепер пута залізні, двері всюда на сто колодок, і зубами не вирвеш їх.

I. Циган: Ось і йде Матрупа.

(Входять розглядаючися стара циганка і циганка I., тота несе на руках обвинену спячу Мартусю. Всі зриваються (крім Остапа) і підбігають до ньої).

Кривий: Ха, ха, ха, а то роя злапали! Мало своїх маєш цигане!

Циганка I: Не кракай діду, бо біди собі напитаєш. Но тяжка, вона тяжка...

Циганка II: Тихше, бо збудиш!...

Циганка I: (кладе дитину. трохи від огня на землі і обтулює кожухом). Не збудиться воно, я їй дала під ніс губку, буде спати до білого дня.

Циган II: То дівчина?

Циган I: (всі сідають коло огня, лишень стара циганка сідає при дитині:) Дівчина! Ех, хлопці бісноваті. Вони нас до арешту заперли, еще і варту поставили. А ми минувшої ночі вже підкопалися під тую купу арештанцьку і мервою відкрили діру. Хотів я чекати ночі і коні хапнути у вїйта. Де там, погнали пасли. Но добре, що удалося бодай тоє.

Циганка I: Красна дитина, буде можна зарбити.

Циган II: А як здогонять?

Кривий: Тобі конем бути, а не циганом. Х нашого брата здогонить! Щоби в ліс, а за ліс цілий світ вільний.

Циганка стара: Тутка нема чого боятися. О зараз так за кривим дубом єсть сухий потік і ям за котру і пес не знає. Коли я була еще мал як твій діду провожатий, то ми три дні в тій я сиділи. Ціле село шукало і не пайшли. А бу чого шукати; пять комір одної ночі ми обробил

Кривий: Добре знати. Я ту часто перше ходи можна було часом що зробити. (бере фляшку). І цигане, пий, бо ти добрий злодій. (не і дає циг нови, той не і дає дальше. А де ьаші діти?

Циган II: Все еще вчера поїхало, ми лишл ся, щоби бодай яку кобилку придбати.

Циган I: Я нарочно дався замкнути. Гада варта буде при арешті, то всегда щось лучитьс (не і закусує).

Кривий: А здорова то дитина?

Циганка I: Хто там знає. Нехай я скупаю йор ь оріховім листю, то і рідна мати не спізнає.

Циган: Научиться заробляти на хліб. А бу від чого.

Стара циганка: На що тобі небоже клопот

тепер всюда пантрують, всюда шукають. Щоби то близенько границя! А ту, хто купив дитину?

Циган І: Ти мамо не журися, я вже знаю, що робити.

Кривий: Знаєш що, продай мені, я заплачу.

Циганка І: Сказився дід, а тобі на що дитини?

Кривий: А на що тобі тов знати? Мої гроші, а ти бери і замкни губу, щоби язик не утік. Слухай цигане, я маю папери, мечі дитини потреба.

Циганка стара: Як платить, то нехай бере. Воно якесь біле таке, цигана з нього не зробиш.

Циган: Де ти діду набрав грошей тільки. Тепер діти дорогі. Передше не було ані жандармів, ані не треба було паперів; перед циганом була воля, а тепер, ще не возьмеш, а вже сидиш!

Кривий: Диви, він мене хоче учити! Я сам тов знаю, або то мало дітей я мав. А ліпший товар, то і грошики ліпші. Я купую для себе, не на гандель. Кажі, кільки хочеш?

Циганка І: Даш сотку, то бери!

Кривий: Ти блекоту наїлася, чи що? За сотку — пару шкап і візок і жінку куплю, а дитина що, непотрібна губа. Єще намучитися треба, не знати, що зробити, чи очі випечи, чи ноги поломити, чи язик підрізати. Но, кажі цигане?

Циган: Дитина красна, богацька, і не мала. Сотка малі гроші; хочеш давай, а ні, то ні.

Кривий: (пє, і дав циганови). Три десятки дам і горнець горівки. Ти знав, того німака мойого, що Гнатко кликався. Я дав за нього пятаку.

Циган II: Інші часи були!

Кривий: Ти сиди тихо; як майстер з майстром має діло, то челядник мовчи. — Хочеш чотири десятки, бери задаток, еше горнець додам горівки.

Циган: Не можна, не можна. (пє з фляшк).

Кривий: А пять береш?

Циганка стара: Бери, бери, то красний гріш.

Циганка I: Горівки пять горщєй мусиш дати!

Кривий: Напийся смоли. Дам два гарци, на мурованці поставлю.

Циганка: А як хто дізнаєся?

Кривий: Чорта зіть лисого, а не дізнаєся! Аже то мені не новина. Диви, як я мого Остапа научив, як пєс служить, а я його за те палицею годую. Береш, чи ні?

Циган I: Давай.

Кривий: Зараз, чекай! Дитину мені до старої Мехлички зараз завтра занесете, аби ніхто не знав. (Виймає із за пазухи великий гаманець і в шапку висипає гроші. Циган II. підсувався близько:.) А ти, цигане, а що, у мене не вторгуєш. Іди на бистру воду. Тобі старий даю десятку, а у Мехлички завтра решту. (дає гроші, решту всипує

до гаманця і ховає). А пробуй мене оциганити, то знаєш, що ще єсть дідівський суд!

Циганка I: Що ти плетеш, або ми не порядні люде, чи що? Хто там хоче тебе циганити?

Циган I: А звідки ти діду грошей тільки взяв?

Кривий: Дурні люде дали. Що то за гроші. Бувало перше гроші, а тепер крайцарі тільки. Тепер напиймося на згоду. Диви, огонь погас, а то вже свитає.

Циганка I: Гей, десь дурні хлопці пацькають.

Циган I: Вони певно пігнали на дорогу, бо наші йшли тамтуди. А тут і не думають шукати.

Стара циганка: Красна дівчинка, видно пещена дитина.

Мартуся: (через плече:) Мамо!

Стара Циганка: Цить, цить, сні (пораєся коло ньюї).

Кривий: Дам я тобі маму, будеш мати доброго тата!

Циганка I: А чий очі не випалюй, бо вже ніч тоді не вартує.

Кривий: Най росте проста і здорова, колись більше возьму; або сам оженюся з ньюю.

Циганка I: Тобі діду, що по голові ходить?

Кривий: (чіхався) А ти не знаєш, що по голові ходить? Або я не хлоп, чи що, щобим не женився? (співає:)

Оженися пане брате,
Будеш панувати,
Жінка буде свині пасти
А ти загортати. (2).

Циган I: Гей, гей, тепер би мені смажениці, або курку, або солонини на цілу мило. А день вже настає. Пора мені переспатися. Гей всі ви ховайтесь так, щоби і сліду по вас не було, бо нині будуть трясти і шукати.

Циганка I: Чорта якого найдуть по нас. Кудя їм тутки! Сандор має очи як сокіл, добачив би із далечі. Ти стара іди з дитиною, де знаєш. Обійми, убери, то не проста дитина, даї їй тютюку вапитися, помалюй красю і до ночи ані чичирк. Чула? пішла! (стара циганка бере дитину і сче- зає).

Кривий: Твоя баба цигане добра на Манахоского. То у нас був Манахоский, вїйт дідівський на пять сіл, той як не словом, то палицею, а палицею найбільше. Пять доньок мав, а всі щастя зробили, найстарша пійшла за дідівського вїйта з Кальварії.

Циган II: У, соненько встає, а сніданочка нема! Діду, пошукай по фляшки. (тимчасом Остап, тихо в кутику укліяк і молиться). А що твій хлопець, мухи ловить, чи що?

Кривий: Він в мене побожний. Нехай там. Чим

побожнійший, тим менший злодій. Мав я такого, що мэнї до горівки чогось додавав і до грешей брався. А йому за тоє горівкою облив патли і підсмалив. Здох десь в лісі. (витягає єще малу фляшку). На добридень випєм! (пє і дає дальше).

Циган I: Або то ми, цигане, не молимося. Мене учив старий Апраш пісню, що рано і вечір перше старі цигане співали. Чекай, як вона іде:

Хор, квартет.

Сонце світить, сонце гріє,
Циган очі вже відкрив,
Він не оре, він не сіє,
Не на то він, щоб робив.

Ми панами, не рабами,
Нам не звісна єсть біда,
Доки сонце понад нами,
Доки в коло свобода!

(По співі чути трикратний клич пугача: пугу, пугу, пугу! Всі зриваються! Циган II. в одній хвили розметує останки галуззя із огню. Все говориться дуже скоро, притишеним голосом).

Циган I: Утікайте! До печери. І ані цари з губи. А як до чого, за ножі. А ти діду счезай.

Кривий: А я сяду собі тутки, ідуть люде, може зароблю що.

Циганна: Діду, твій хлопець, щоби він..

Кривий: (сміючись дивиться на ню:) Не бійся, він мого, не циганського хову. (В тій хвили вбігає Циган III).

Циган III: Пст, ще суть на шмат дороги. Ідуть туди.

Циган I: Шандарі суть!

Циган III: Нема, бо не блищить нич до сонця.

Циганка: (звертається в сторону ліса, простягає руку, щось шепче. Циган I. і II. і III. відходять).

Кривий: Шепчи небоже, тільки поможе, що сліпій кобилі смерть!

Циганка: (дико обернена до нього:) Мовчи, як не знаєш, що казати!

Кривий: Тьфу! тобі навіджена. На, возьми той наплесник і ті двоє фляшки, бо часами, щоби не трясли (дає їй клунок із плечей і фляшки). Махай чортова доню. (Циганка відходить).

СЦЕНА III.

(Кривий і Остап).

Кривий: (сідає, ноги бере під себе.) Ходи но хлопче тутки. (Остап підходить). Лягай тут коло мене і спи, доки тя ногою не тручу, а памятай, що ти німий і глухий і дурний. А справишся добре, ковбасу дістанеш. (Если має ліру, то бере ліру, а если не має, без ліри). А Господоньку ми-

лосердний, ласкавий, добрий, Матінко християнам Заступнице, на добридень всім душам помершим, щоби здорові жили, проживали, та: унця, мамунцю шанували... щось не видно. Коби до буків не бралися. Або мені страх! Вже ра: підосипи лалили і не спалили. Святий Отче Никола: , сваягая Варваро... (чути за сценою голос Семена: Туда, туда, на прогалині хтось є!) О, вже йдуть, абисьте ноги поломили, драби, гунцвоти..

СЦЕНА IV.

(Входять: Семен, Антін, Роман, кількох людей з хору).

Кривий: (голосно:) Поратуйте люде, сироту бідну, поратуйте. З роси, води, нехай Бог дає..

Роман: Татусю, звідки ви?

Кривий: З далека, татунцю рідненький, із Кальварії святої, від Матеньки Пречистої, від Гошова, Милятина, дайте бідному каліці...

Семен: Діду, не бачили ви циганів тутки!

Кривий: Ой бачив я їх ой бачив. Аби їх Бог покарав, аби їх Бог осудив, аби світа чорного не бачили. Обрабували мене тамтої ночі дві милі звідси, обрабували, хлопця побили, ледво ми тутки затягнулися.

Семен: А звідки ви йдете?

Кривий: Від Семенівки. Я каліка, а хлопець (торкає його незнатно ногою) німий. А на що вам

людоньки циганів; на що скажетемии шукати.

Антін: Ага, на що нам! А ось дитину вкрали у того чоловіка.

Кривий: Господи, бачив хто такий гріх? Аби земля їх поглотила, аби погинули до тла. А колиж воно сталося?

Семен: Вчора, вчас з вечера.

Кривий: Та ви би за слідом, дитини не понесе в мішку, мусіли вози мати.

Роман: Нема сліду! Нема надії на мою дитину, нема і найменшої.

Кривий: Людоньки добрі, — майте милосердя, не крайте мого серця. Я би вам щось порадив, людоньки, щоби вам помочи.

Роман: Дідуся, неба вам приклоню, лишень говоріть!

Кривий: Єсть в Лукавці, то буде три милі звідси, тамтуда на опівніч.

Семен: Або-ж ми не знаєм?

Кривий: Єсть там баба ворожка, сліпа на одно око. Вона відьма, з циганами знаєся. Її беріть, а припечіть — то певно скаже, куди пішли. А тудаж їм дороги нема. Де зайдуть тудаж?

Семен: Коли бо бачили пастухи, що йшли тудаж якісь люде.

Кривий: Може і йшли, щоби слід затерти, а потім повернули лісом на зруб, ой бо цигане, то

мудрі... крадуть вони діточки, очі випалюють, ноженьки ломлять... рученьки крутять.

Роман: (з розпукою): Людоньки, одурію!

Семен: Романа, спам'ятайся на Бога! Він тебе не лише!

СЦЕНА V.

(Входить Дідусь і веде обезсилена Галя. — Дівчата, між ними Марійка, оточують їх).

Дідусь: А що люде, нема сліду?

Семен: Ось, старець Божий, каліка, йде, каже, що бачив циганів, та ще якось.

Галя: Мартусенько моя, де ти, дитинко моя бідна, де ти...?

Кривий: Не плачте мамуню. Бог потішить, не дасть дитині загинати. не дасть пропадати.

Дідусь: А ви чоловіче Божий, не думаєте, куди би нам шукати?

Семен: Вони кажуть, щоби на Лукавець, до старої Матрони, там, то знайдеться дитина.

Дідусь: Може й добре кажуть. Ідїть, шукайте, а я людоньки, пійду сам, всі стежки старечими перейду ногами, постити буду, сльозами слїд скрапляти.

Роман: (підходить до Галі і бере її за руку.)
А ми Галю і собі підем. Одна у нас дитина, одно добре, котре нам Господь дав і того то добра ми

не забудем, ніколи! А треба дати і послідну свити, то і тос дамо.

Галя: (до Дідуса:) Дідусю! Моліться Матинці Пречистій, а як треба, то я всю кров із під серця дам, щоби лишень раз еще побачили його мої очі.

Кривий: Коби знати, як виглядає дитина, та і я йду світом, за людей Богу молюся, долі для них прошу і ласки небесної, може де що зачую, то на крилах каліка прибігну, дам знати.

Галя: (горячково зриває дукач з коралів і дає Кривому:) Такий сам дукач має вона на собі. А найдете, то прийдіть, до смерти служити вам будем, батьком назвемо.

Кривий: (до себе:) Чорта назви татом. (голосно:) Дай вам Боже потішеньки, і Матінка Пречиста і св. Николай спомагай згубоньки шукати, старців вспомагати... а я бідний каліка, три дні хліба кусня не мав в губі, а сирітка бідна...

Семен: Ось вам діду алмужна. Скиньтєся люде по грошеві на бідного, (всі, хто має, той дає). А нам тутки нічого шукати, куда зайде туда? В місточку вже жандарми знають. В гущавині не скриються, сеж не шпилька, а люде. Дебрів тут нема. Казали тато небіщик, що раз як цигане підкопалися під комори, то цілий той ліс люде пересмотрили і не нашли нічого.

Дідусь: Ви вертайте. Молоді ідіть до Лукавця.

та храни Боже якої нечести, питайте добрим словом. А ти Романе і ти Галю ідіть до церкви і припадьте перед престолом й ударте поклоном і просіть Бога о поміч. Він оден має силу; Він оден дасть свою поміч! Його просім а Він нас не покине: (клякає він, а Марійка і Антін підтримують його, Роман успокоює Галю). Господи і Боже наш: Ти, що світ в ласці маєш своїй, спаси, спаси, помилуй нас. Не дай пропасти бідній сироті, змилосердися, потіш, заступися за сиріткою бідною, нещасною. Не дай, щоби пропала вона як в полі билина. Помилуй нас Господи, помилуй, амінь! (Його підносять).

Хор:

Хто потішить, хто допоможе,
Хто заступиться за нами;
Отче світа, Творче Боже,
Не лиши нас сиротами!
Серед горя, болю, зради,
І ворожого навіта
Луч надії, луч відради
Низпошли нам Творче світа!
І помилуй безталанних,
Не лишай нас без опіки,
З рук безчесних, окаялних,
Свободи Ти Русь во віки!

При кінці співу занавіса падає, кінець акту другого.

ОСОБИ ТРЕТОГО АКТА:

РОМАН
ГАЛЯ
МАРТУСЯ.
СЕМЕН.
МАРІЙКА.
АНТІН.
ДІДУСЬ.
МИКЕТЕЙ.
ДАНИЛО.
Перший ЦИГАН.
Перша ЦИГАНКА.
КРИВИЙ ДІД.
ОСТАП.

Парубки, дівчата. Цілий хор I. акта.

Діяся в три роки пізніше, в лісі, при дорозі, що веде до Кальварії під Перемишлем. Сцена — лісна околиця, если можна високий хрест. Дорога вузка, докоола неї гущавина.

ТРЕТИЙ АКТ.

СЦЕНА I.

(Кривий дід, идить під хрестом і завиває вої торби. На боці стоїть Остап, а коло нього Мартуся, змінена не до пізнання, ціле лице і руки дуже чорні, прибрана дуже бідно, на ній торбинка).

Кривий дід: Ледво чоловік ліг, а вже день. А красний день. Завтра відпуст на Кальварії. Ідуть людоньки, буде для нас жниво. А мене аж кортіло

зайти, побачите ся з своїми. І на Буковині діди, та гунцвоти. Трохи я боявсь, но не дуже. Де Кальварія, а де тії сторони, звідки тота мала... Оплатилося. Взяли цигане злодії за ню гроші, та за тов дівчина, як золото. Люде дивляться на ню, тай сиплять грошаками... Злодій жид вчера в ночи не хотів до корчми пустити, каже запізно... Як нес чоловік мусів спати на голій землі. Тепер, поки рано, мушу там зайти і подивитися; там вже мусить бути безліч наших... (глядить на сплячих): А вони гниють еще й досі, (палицею штовхає Остапа і Мартусю): Ану, нероби, дармоїди, вставайте, досить пухнути, до роботи треба братися. (Остап встав, протирав очі, потім легко будить Мартусю і підводить на ноги). А що паннунцю, виспалася? Ходи до мене, пацір мов.

Мартуся (боязливо підходить до него, очі опущені на землю): Звідки ти?

Мартуся: З Буковини, з Садогори.

Кривий: Чия ти?

Мартуся: Ваша.

Кривий: А твоя мама?

Мартуся: Моя мама...

Кривий: Но, скорше неробо, бо ты перехрепцу (підносить палицю).

Мартуся: Ой, не б'йте... Моя мама померла на Буковині.

Кривий: Кажи, припівуючи.

Мартуся (жалісно): Людоньки добрі, християне. милосерні, поратуйте бідну сироту, як билиноньку в полі...

Кривий: А памятай, абись мені ані на хвилину не замовкла. Хочеш хліб їсти, то працой; іди тепер (до Остапа). А ти легаре, пильнуйся, бо тя не визволю на діда. Сьогодні будуть люде тудайти на відпуст, аби мені було доста грошенят. А як бись що вкрав, то кости ползмію. А тій жабі скажи, що як буде плакати, то так сперу, що по-памятає. Єще до сьогодні синці має за тамтой раз. На, маєте сніданок (кидав їм кусень чорного хліба), а будете через день пильно робити, то є вечір кажу вам цибулі дати, або стиранки. (встає). Я йду до корчемки, а ви тутка уважайте, може хто буде йти (відходить, но не кривуючи, а просто).

Остап (сідав під хрестом, Мартуся коло нього): Тихо дитинко, не бійся, не плач.

Мартуся: Остапе!

Остап: Що Параню?

Мартуся: Утікаймо!

Остап: А де, куда? Як раз ми хотіли утечи, то здогонив і страшно, страшно побив нас. Єще до сьогодні на твоїм тілі сліди. А мене вуглями палив, на підосшви огонь клав. Таж то звір, не чо-

ловік. Тепер хвалиться, що ми більше не утечем.
Безпечний.

Мартуся: Тихо Остапе, може де в корчах сидить, може чув. Остапе, де моя мати?

Остап: Не знаю я. То вже давно, дуже давно. Три зими минуло від тоді, як тебе цигане украли. А він купив тебе. Циганка скупала тебе в оріховім листю і ти стала така чорна.

Мартуся: А ти бачив мою маму?

Остап: Бачив, як тебе бачу, і маму бачив і тата бачив. Така добра мама, так плакала.

Мартуся: А я їх не тямлю. Часами сняться мені. Десь така красна хата з садком і мама в коралях. Остапе, утікаймо. Нехай і смерть буде, щоби не тут.

Остап: Маленька ти еще на смерть. Я вже сам не тямлю, кільки то літ, кільки то зим. Щоби знати, що не зловить, треба утікати далеко, по лісах таїтися, бо люде злапають, жандарам дадуть, а дід відпитає. Він має на нас папір. (За сценою чути хоральний спів):

Чиста Діво, Божа Мати,
Не лиши нас благодати,
І в потребі, і в пригоді
Будь все з нами в руськім роді!

Остап: Компанія іде, сідай Параню. Перше

мусіли тебе инакше звати, но дід і імено твоє
украє.

(Дальший чути спів, та вже голоснійший).

Безталанних і печальних,
Утішай Ти всіх страдальних,
Всіх, що плачуть і ридають,
В сльозах сіють і збирають!

Остап: Людоньки добрі, поратуйте сироту, дай-
те святу алмужну до Пречистої Диви, до святого
Николая, хреста Христового, до св. Варвари, до
ран Спасителя, до всіх душечок, що померли і в
пекло попали. Отче наш, іже єси на небесі...

Мартуся: Людоньки добрі, поратуйте милосер-
ні християне, сироту бідну, як билину в полі. (Се-
ред того входить хор, Семен, Антін, Микетей, Ро-
ман; оден з хору несе на тичці завязану хустку,
многі ідуть з молитвословами):

СЦЕНА II.

(Всі на середині співають:)

Ми тя молим щирим словом,
Русь святу окрий покровом,
Духом мира і обнови,
Духом згоди і любови!

О Пречиста, о Єдина,
Умоли у Твого Сина,

Умоли нам благодати,
О Маріє, Божа Мати!

(По співі) Семен: Ось і хрест. Давно вже я не йшов туди. Літ буде двадцять.

Данило: Бож то далеко від нас, двадцять миль! Не йшлиб ми так далеко, бо й у себе в церкві можна Богу і Пречистій Діві помолитися. Та вже всі ми шлюбували собі, що підемо разом з вами Романе, може Пречистая Діва вислухає молитви вспільної і змилосердиться над вами.

(Остан і Мартуся все своє повторяють:)

Роман: Нехайже Господь Бог заплатить вам і винагородить за ваш труд. Серце моє віщує, що все воно пропало, що не знайдеться вже потіха для нашого серця. Та вічно, і до смерті будемо умоляти милосердя Божого, і помочи Пречистої Діви.

Данило: А Вона потішить і прийме молитви ваші і вони зворушать ціле небо. Може би нам відпочити тутки?

Семен: Ні, людоньки. Тут зараз корчемка має бути, не знаю, чи туди, чи туди (показує рукою), там коло корчемки буде можна хліба купити, бо нашого вже не стало, а може і гербати дістане. І наші, що йдуть з заду, постягають ся там. А ось видите, і тут бідні просять милостині; якийсь хлопець і дівчина, дайте людоньки, по крайцаро-

ви (всі дають гроші до Остапа шапки).

Роман: А з відки ви ідете?

Остап: З Буковини, ідем добрі люде, від волозького краю.

Минетей: Зі всіх сторін убожина йде до Пречистої Диви.

Роман: А ти донечко, як називаєшся?

Мартуся: Парася, дідова доня, мама на Буковині померла.

Роман: Бідна дитина! На тобі осібно дитинко і пяточок і ось паланичку. Помолися, за малою дівчиною, сиріткою Мартунею (отирає незнатно сльози).

Семен: Пора нам людоньки йти дальше. А ти хлопче, як будуть тудя йти люде, і питати за компанією, скажи, що ми ось тут, при Лорчемці. Ходім в Імя Боже.

Хор:

Під Твою милость, прибігаєм Богородице Діво, молитв наших не презри в скорбих; но от бід ізбави нас, Єдиная, Чистая і Благословенная (серед співу виходять).

Мартуся: Сховай Остапе гроші і паланицю, в вечер будем їсти.

Остап: Щоби то знати, що дід не здогонить. Ось такий ліс густий. А хто знає, чи він коли о-

ставить нас самих... Та хто нас доведе, хто охоронить?

Мартуся: Бог Остапе! Нераз, як мене дід так бив страшно, то я молилася тихо і мене не боліло. Остапе утікаймо! Все в гущавину, перед себе, а там Бог нас накормить і поведе даліше.

Остап: Добре Параню, підемо нехай буде, що хоче. Зловить дід, то нехай забє, все мені одно. Но там люде йдуть, чекай, як перейдуть, то ми підемо там, за той яр і даліше корчами. (обов починають повторяти свою жебручу бесіду).

СЦЕНА ІІІ.

(Входить Галя і Марійка, вже жена Антона).

Галя: Диви, Марійко, яка бідна дитина!

Марійка: Сирота мабуть.

Галя: І моя Мартуся така булаби, а може й більша. Тільки, що у ньої така головка, як соненько ясне (підходить і глядить на Мартусю): Як ти дитинко називаєшся?

Мартуся: Параня.

Галя: А маєш маму?

Мартуся: Моя мама умерла на Буковині, а тато дід.

Галя: Бідна сирото! Нехай тобі Господь Бог благословить, щоби ти здоровенька зросла на лотіху всім і радість. Ось тобі грошик і булка, схо-

вай дитинко (дає гроші і булку, виходить на середину сцени). Ой Марійко, коби мене Бог потішив, то я не вколішках йшла би до св. образа Пречистої Диви, яби кров свою дала каплю по каплю.

Марійка: Уповай на Бога; Він чуда діє, Він опечалить і Він потішить! Там певно подибаєм старого дідуся нашого, може він що знає.

Галя: Тільки часів, а він все ходить, питає, навідуєся, дає вістку. Обіцяв: "Если еще ногами волочити буду, то там на Кальварії подибаємся. Святий чоловік! Тому ми всі йдем, щоби його бачити. Но ходім. Якось наших, що осталися за нами, не видно, Знаєш, щось мене тягне до тої бідної сироти (підходить до Мартусі, гладить її і цілує). Рости, дитинко на славу Божу! Не знаєте, тудя пішла наша компанія?

Остап: Тудя пішли (показує), там корчемка, вони при ній ждуть.

Марійка: Так ходім! А ви діточки здорові оставайте (обі відходять).

Мартуся: (По хвили). Остапе!

Остап: Що Параню?

Мартуся: Як мене тая жінка поцілувала, то мені так солодко стало. — Остапе, утікаймо! Дід певно не в корчмі, а ми ходім. Всі за Бога спо-

минають — ходім до Бога — ходім шукаймо моєї мати.

Остап: Дійся воля Божа! Щоби лишень дід не надійшов (йде на край дороги, глядить, йде на другу сторону) не видно нікого. Скидаймо торбини (скоро скидають торби і наплечники, встають, беруться за руки). А ще Мартусю, помолімся Богу, щоби нас ізбавив, (клякають обоє). Отче наш, іже єси на небесіх (ціле говорять до кінця, Мартуся за ним повторяє. По молитві встають). Тепер ходім!

Мартуся: Ходім — до мами. (Обоє беруться за руки і йдуть в противну корчмі сторону).

СЦЕНА IV.

(Входить Дідусь, хреститься перед хрестом (если є хрест) і тихо шепче молитву. Потім голосно:)

Не гадав я, що Господь дозволить мені ще раз бачити тоті сторони. — Підупала моя оила, ногами ледво вже міряю святу землячку. Но тутки мусів ся поспішити. Певно, сьогодні, або й завтра будуть тут і Роман і Галя й всі, тоті добрі люде. Тяжкий допуст Божий. Ані сліду по нещасній дитині. Де я не був, де не питав, нігде ані сліду. Все в руках Божих, а там, де нужда найбільша, де вже нема ніякої надії, там поміч Божя найблизша. (По хвили:) Но я умучився. Ся-

ду хіба де в корчиках, тай спічну трохи, а потім
дальше (йде на бік, злі сцену).

СЦЕНА V.

(Входять Кривий і І. Циган).

Циган: А ти гадав, що нас чорт вирве, що я
тебе не подибаю нігде, що?

Кривий: Тихо, цигане навіджений, бо ще по-
чують!

Циган: (затримує так Кривого, що оба суть
плечима відвернені від місця, де сиділи Остап і
Мартуся). Я тихо не буду, а ти мені давай ще
десятку, бо така була згода. А ні, то я бебехи
з тебе випущу, і дівчину заберу до себе. Не бій-
ся, ще за ню мені заплатять добре.

Кривий: Або відбереш, або в криміналі зігни-
єш, а писок стули, бо провожатий чув. (Обертає-
ся, глядить і нараз хватаєся за голову). Гей, Ос-
тапе, Паранько, а де ви? Бодай тя грім тріс. Ди-
ви, повтікали, торбини лишили! Гей пускай, тре-
ба шукати! Драби! Вже другий раз утікають! Шу-
кай за слідом!

Циган: (тримає його). Ти мой, мене не зду-
риш, бо я циганська кров! Казав бахурам похо-
ватися, а тепер дурня граєш? Давай гроші!

Кривий: Відчепися, повтікали! То той гунцвал
Остап, може і за мив дорогу, та то три роки до-

перва, дістанеш там, щоби до Унева, а там йому люде скажуть. Но я їх дістану в руки, очи пові-
палю, скажена дівчинисько, мале а утікає. Пу-
скай!

Циган: Давай гроші! (шепотом но досить го-
лосним:) Діду, умієш крадену дитину купити, а
платити нема кому, що?

СЦЕНА VI.

(Входить скоро Дідусь).

Дідусь: Люде, змилосердіться. Я все чув, я
знаю вас. Не бійтеся, я нікому не скажу, діста-
нете гроші! Майте Бога в серцю, то ви украли
три роки тому дитину, дівчинку.

Кривий: (виривався циганови і хватав обо-
їма руками дідуся). Тихо, ти дідівська породе.
Ти підслухуєш, о, не діждеш ти того. (Кидав його
на землю і коліном придушує).

Циган: Скоро, поки нікого нема, зроби йому
капут і в корчі, а потім в світ.

Дідусь: Люде, я Богом кленуся; я нікому не
скажу.

Кривий: (одною рукою шугав по торбі, дуже
горячково). Цигане, давай ножа, мого десь нема!

Дідусь: Господи, не помяни їм гріха!

Циган: (прискакує і подає Кривому ніж). На,
а раз і добре!

(Кривий хватає ніж, підносить в гору, но в тій хвилині вбігає Роман і Антін. Хватають Кривого в половину, ніж видають, другі рівночасно хватають цигана, той виривається; на надаремно, все тое діється в одну мить, инші підносять Дідуся).

Роман: Господи, душегубці! Дідусю, се ви, за що вони вас хотіли зі світа зглядати?

Дідусь: Господи Боже, сильна рука Твоя і будь тобі слава во віки. Люде слухайте, ось тоті два украли твою Мартусю, Романе. Я чув їх бесіду, дитина тут була, но або втікла, або дід десь сховав її.

Роман: (падає на коліна, вносить руки в гору). Господи, спаси її з таких рук. Господи помилуй, Господи мене карай, а поверни її до нас. (Плаче; Антін його підносить).

Данило: Тримайте їх добре. Хлопці, ремінями їм руки пов'язати, а цілко. А ти діду говори, де дитина!

Кривий: Говори до сухої верби, хлопе, не до мене.

Микетей: А як би їх як припечи?

Данило: Не можна. Если по доброму не скаже, то по злomu ми не маєм права його неволити.

Циган: Люде, пустіть мене, я не винен. То він мав дитину, і каже, що ось доперва утікла вона.

Роман: Той циган був тоді в нашій хаті, я пізнаю його. Чоловіче, я тобі дам, що схочеш, скажи, де дитина.

Циган: Діда питай, не мене, я нічого не знаю.

Дідусь: Люде, моє серце мені каже, що дитина найдеся.

СЦЕНА VII.

(Входить скоро Галя і Марійка).

Галя: Що се такого, що се за гамір!

Роман: Галю, молися Богу. Жне наша Мартуся, тоті два украли її, но не хочуть сказати, де вона. Той дід мав її при собі.

Галя: (клякає перед Кривим і складає руки). Чоловіче, глянь на мене, я колись була молода і здорова, а сьогодні я близька гробу. Я три роки день і ніч плачу й побиваюсь. Май Бога в серці. Половицю мастку бери, а скажи, чи вона живе, чи здорова?

Кривий: Питай вітра в полі, не мене!

Роман: (підносить Галю). Не плач, здайся на Бога, чей потішить.

Галя: (нараз скоро хватає Романа за руку). Романе, то вона була, то Мартуся була тутки під хрестом, ось перед хвилию! Я бачила її, мене тягнуло так до ньої, лишень лице чорне — но тепер знаю, що то вона.

Марійка: Правда, но деж вона єсть, ми ледво відійшли, як почули крик і вернулися.

Антін: (нараз хватає кривого діда за грудь і

остро:) Гей діду, ти умієш людей мордувати, а хлопського ножа ти не покував би? Люде, огонь класти, припечем їх, сейчасе обажуть. (Трясе дідом).

Кривий: Та вона, вона була відько з ньюю! Хочеш печи, мені не першина. — Утікла, шукай собі! А як мене удариш, то разом зі мною в криміналі посидиш.

Данило: Таж ми всі виділи дівчину і хлопця, далеко не зайшли. Микетей, по шість хлопців нехай веде одного й другого, а скорше трупом пасти, а не пустити душегубців з рук. А ви киньтєся на дороги, питайте людей, таж нині "кумпанії" йдуть. Вечером зберітьсє всі на Кальварії при церкві. Діда і цигана ведіть до села того, що йшлисьмо через него, там посадіть кожного на осібний віз й до міста з ними і віддайте їх в руки жандармам. Дальше, з Богом а мудро. Тримайте кріпко, бити не бийте, а не схоче йти, то на руках несіть. (Діда й цигана виводять).

СЦЕНА VIII.

Дідусь: Люде не тратьте надії. — Бог Вседержитель не оставить нас, потішить і поможе. Всі станем питати й розпитаєм. А тепер помолімся Богу, за тое, що Його поміч повидимо есть над нами. (Всі клякають під хрестом).

Хор. (Співає довільну побожну пісню).

ОСОБИ ЧЕТВЕРТОГО АКТА:

РОМАН.
ГАЛЯ.
МАРТУСЯ.
ОСИП.
СЕМЕН.
МАРІЙКА.
АНТІН.
ДІДУСЬ.
МИКЕТЕЙ.
АННА.
ОСТАП.

Парубки, дівчата, два хори, мужеський і жіночий. Сцена представляє вільну околицю. Мушкетири з косами, жінки з серпами при піднесенню занавіси співають:

СЦЕНА I.

Хор:

Лан розлогий перед нами,
День великий, Божий час,
Гей задзвоним ми косами,
Аж озвеса сила в нас.

(жіночий)

А ми з серпом дружно станем,
І пшеничку всю зіжнем.

(всі)

І на небо оком глянем
І піснь слави вознесем:

Боже! на Руси пітьма скрізь і горе,
Повний нещастя бідний, руський край,
Сльоз ми пролили повне, повне море.
Боже нещасним долю красшу дай!
Нашу долю безталанну
В руську хату приведи;
І потіху бездоганну
Низпосли, ах низпосли.
Творче неба, творче світа
Тебе молить Русь свята,
Кровю, потом, слізми змита
Єсть вона.

Заступи нас Вишній Боже,
Осіни нас неба власть,
Поміч Божа горе зможе,
І нещасним долю дасть!
Усміхнеся нам преясна
Наша доля золота,
І во віки буде щасна
Русь свята!

(По співі розходяться одні в одну, другі в другу сторону;
остають Роман, Осип, Семен.)

Осип: Якось Господь Бог допоможе. Ви Рома-
не не тратьте надії. Славити Господа Бога, що
дитина живе, а знайти, знайдеться.

Роман: Що вже й жандарми нашукалися, роз-
писано письма і ось рік цілий, а о моїй нещасній
дитині ані чутки.

Семен: Досвідчає Господь Бог, та і потішпть.
А ми до роботи, щоби аж звеніло (відходять; —
по хвили входить кілька дівчат з серпами).

Хор:

Калино, калино,
Чому не цвितеш,
Ой чому дівчино,
Серденько дівчино,
Ти замуж не йдеш?
Калина, калина
Зівяла цілком,
Дівчина, рибчина,
Ягідка єдина
Ах вічним спить сном!

Анна: Ей дівчата, то сумна пісня, нам би веселої заспівати, ліпше будем жати. Та ось Галя йдуть. Бідна жінка, за сльозами вже й світа не бачить Божого.

СЦЕНА II.

(Ті самі † Галя, Марійка).

Галя: Здорові дівчата, співаєте, та сумної пісні.

Анна: Ми би й веселої заспівали, вслиб знати, що то уйме вашого болю.

Галя: Для мене дівчатонька потіхою буде —

одна смерть. Нема мові Мартусеньки. А я була так її близько, і гладила її головку і не спізнала, що се моя кров.

Марійка: Видно, така була Божа воля. А нам не судити Господата Бога і не ставати з Ним на суд. Верне Він твою дитину й верне з нею веселість до твого серця. Та ходім до роботи, красний день, то по дві коши як нічо зіжнем.

Анна: Гей будем жати, аж земля буде дудніти. Та, щоби ви Галю бодай раз еще заспівали нам, як то передше бувало. Тоді аж любо було з вами жати.

Галя: Поник мій голес й не співати мені, та для вашої заохоти заспіваймо разом.

(Входить Антін, Роман і кількох мущик з хору, так, що незначно цілий мішаний хор єсть на сцені).

Хор:

Заспіваеть перед жнивом,
Наша пісня най звенить,
Чаром, маем, раем, дивом,
Русь нехай ся все красить!

Повна щастя і погоди
Най стає на свій загін;
Звуком мира, звуком згоди
Най звенить народний дзвін!

Народний клич нехай озвеса,
Й будить всіх на вспільний труд,
Одно всім нам най серце бєся
В одно стає — весь руський люд.

А як станем до роботи,
То здивуєсь світ цілий,
Повні сили і охоти
Скосим ми загін той свій.

Як хлібець внесем до хати,
На потіху діточкам,
То і зможем заспівати,
Слава Руси, слава нам!

Роман: А тепер пора нам ставати до роботи.
Ти Галю за серп не берися, а вертай до хати.

Анна: Ні, ми не хочем такого. Ви Галю му-
сите перший сніп зжати, а на нашім то ми вже
самі не дамо вам робити. Ходім (дівчата і жін-
ки оточують Галю і співають):

А як станем до роботи,
То здивуєсь світ цілий,
Повні сили і охоти
Скосим ми загін свій.

Як хлібець внесем до хати,
На потіху діточкам,
То і зможем заспівати,
Слава Руси, слава нам!

(Відходять а за ними відходять мушчини).

СЦЕНА ІІІ.

(Остас сам Роман, задуманий прислухуєся пісню, потім надходить Микетей).

Микетей: Гей Романе, а ти що, чому своїх робітників не пильнуєш!

Роман: Біда дядьку, тай годі! Хіба не бачу я, як Галя що день слабша, що день блідніє і гине із тоски. Дитини нема, а ще як жінка умре, то тоді уже й мені не жити на світі.

Микетей: Бог отець всім нам. Ти Галі робити не дай, на аптику не жалуй, а якось воно буде. Ну, йди до роботи, а я зажду еще на твого наймита, поможу йому бочку з водою знести з воза. А вечером толока, тож то буде роботи. Ходи! (оба виходять).

СЦЕНА ІV.

(Музика тихо грає, за сценою чути спів мішаного хору. Співають побожну пісню, одну строфку, потім хор мовкне. На сцену виходять: Осип і Мартуся. обое страшно збіджені, Мартуся ледво на ногах тримася. Задержуються на краю сцени).

Мартуся: Осипе, я вже дальше не зайду.

Осип: Сядь Мартусе, відпочинь. Тут так тихо, ось в холодку заснеш, а я погляну, може тутки де єсть водиця. Таж ми вже так довго йдем, блукаєм, то може дійдем до того села, де твоя мати й отець.

Мартуся: Я дуже голодна.

Осип: Чекай, я назбираю тобі ягідок, а вечером може де підночуеть, то добрі люде дадуть їсти. (Музика грає, як передше, хор співає другу строфу).

Осип: Там женці жнуть. Можеби їх попросити хліба. Коби лише не прогнали від себе. Мартусе, хтось йде, сховаймося в корчі, може дід. (В тій хвили, коли хочуть відходити, на зустрічу їм йде старий дідусь).

Дідусь: Слава Ісусу Христу.

Обос: Слава на віки.

Дідусь: А де так діточки ідете? Не бійтеся мене, я вам злого не зроблю. А ти хлопче мені такий знакомий. Ну сідайте коло мене (бере їх за руки) ось тут, не бійтеся. Я не злий чоловік (сідає і наче приневоляє їх сісти коло себе). Ось вам по паланичці, і кусник сала, покріпіться, бо ви певно голодні, (витягає із торбинки і кладе перед ними). Ось вам і ніжик і соли грудка (обос їдять.) Страх, як горячий день. А людоньки, як ті пчоли трудяться, хлібець збирають. А як тебе маленька зовуть? Не бійся, я старий, божий чоловік, мене нема чого лякатися.

Мартуся: В дома мене звали Мартуся, а дід кликав Парася.

Дідусь: Дід, кликав тебе Парася? А то був

твій тато? (Мартуся змішана, дідусь гладить її головку). Скажи ти синку, чи то сестричка твоя?

Осип: Ні дідусю! Я був довго у одного кривого діда. Аж раз цигане украли малу дівчину десь в тих сторонах і продали дідові.

Дідусь: Господи! Дивні суть діла Твої! Говори синку чи не був то такий кривий дід, що як не було нікого то просто ходив?

Осип: Той сам. Під Кальварією ми утікли від него і довго блукаєм по лісах, боїмося жандармів і діда, бо він має на нас папери.

Дідусь: (вznосить очи до неба і молиться тихо, потім бере головку Мартусі і цілує. Музика сильніша, за сценою хор сильно співає):

Бог потіхи нас не лишить,
Бо над нами неба власть,
Бог поможе, Бог потішить
І відраду серцю дасть!

Дідусь: (встає і підносить Мартусю, і Осипа). Чуєте діточки, Бог вже потішив. А ти Мартусе, чи тямши тата маму?

Мартуся: Ні, лише молюся за них.

Дідусь: І твоя молитва довела тебе тутки!

СЦЕНА V.

(Входить Микетей).

Микетей: Господи, дідусь! А нехай вам Гос-

подь дасть радість і потіху, щосьте заглянули до нас. Чекайте кликну на Романа.

Дідусь: Почекайте. Слухайте Микетею, а то Роман там жне?

Микетей: І Роман і Галя і старий війт, всі наші.

Дідусь: Видите Микетею, зіслав Бог нині велике жниво радости. Видите тоту дівчинку, то — Мартуся.

Микетей: (онімільий з дива, хвильку промовити не може, потім скидає капелюх і шепотом майже): Мати Пречиста! тепер позволь мені умерти вже; (йде до Мартусі, цілує її в голову і змішаний звертає ся до дідуся:) Що нам робити? Чи кликнути на Галю?

Дідусь: Кликнути можна. Но ви Микетею сховайтеся з дітьми ось тут, а вийдете, аж я вас закличу, бо велика радість моглаб Галі пошкодити, треба її підготовити до того. Но йдїть, а нильнуйте дітей ліпше, — як тоді. Ідїть діточки, то добрий чоловік, і молїться Богу, бо велика жде вас сьогодні радість.

Микетей: (кричить). Гей Романе, Галю, а ходїть живо тутки. Дідусь прийшли. А ходїть! (бере за руки Мартусю і Осипа і виходить. За сценою чути голоси): "дідусь! дідусь"! (і всі біжуть, і оточують дідуся).

Галя: Славити Господа, що ви заглянули до нас.

Роман: Вітайте найдорожший із всіх гостей.

Семен: А ми ждали і ждали на вас тай діждалися.

Дідусь: Людоньки, така вже Божа воля, щоби на радість ждати не раз дуже довго. Бо Бог хотяй зішле смуток і біль, то таки все потішить, все поратує. (Галя отирає очи). І ти Галю, не плач, досить вже того плачу, прийшла хвиля потіхи для тебе.

Галя (хватає його за руку): Дідусю, чи ви то знаєте?

Дідусь: Знаю, то все в руках Господа. І знаю що за все Йому треба покірно дякувати і від молитви все починати. Ось вже недовга хвиля, а ти Галю і ти Романе побачите вашу дитину, бо пайшлася вона, добра, хотяй бідна. (Галя падає на груди Романа) Богу подякуйте, Матери Пречистій, дякуйте перше всего, а радість на потім. Моліться щиро: "Отче небесний, могучий Боже, Твоя опіка все нам поможе, і Твоя сила все буде з нами, і хотяй очи мием слезами, то ти нам ласки шлеш світло гоже, Боже могучий, великий Боже". (Відходить на бік, дає знак Микетевви, бере за руку Мартусю, і Осипа виводить й каже): Романе, Галю, се твоя Мартуся, а се син твій.

Галя: Дитинко моя! (Обоє з Романом хвтають Мартусю в обняття, загальна радість, похвили Роман і Галя цілують руки дідуся).

Дідусь: Не мені дякуйте! Господу Богу дякуйте, а потім тому хлопцеві. Він беріг її, він учив молитви, він утік з нею і завів її аж тут.

Роман: Сином нам будеш, все що мов, то і твоє (цілує його, Галя обіймає дитину, Микетей плаче).

Дідусь: Бог дав смуток, Бог дав й радість. А тепер прийміть ту дитину з його рук і плекайте, й ховайте, щоби виросла вона на славу Богу, на честь України. І ще раз славім і величаймо Господа.

(Хор цілий співає довільну пісню або псалом, по скінченню котрого занавіса опадає).

К і н е ц ь .

БАЧИЛИ ВИ І ЧИТАЛИ ВЖЕ УКРАЇНСЬКИЙ
ЧАСОПИС:

„КАНАДИЙСКИЙ ФАРМЕР”

ЯКИЙ ВИХОДИТЬ У ВЕЛИКИМ ОБЄМІ
НА 12 СТОРІН?

Як ні то напишіть по оказове число, або сейчас
запренумеруйте його собі.

„КАНАДИЙСЬКИЙ ФАРМЕР“ є часописом в ко-
трім Ви завсігди знайдете найновіші новинки з цілого
світа, новинки з рідного краю, цікаві та поучаючі стат-
ті, гарні оповідання для молодих і старих, добрі пора-
ди як для фермерів так і для робітників.

„КАНАДИЙСЬКИЙ ФАРМЕР“ старається зав-
сігди викорінювати народні блуди і пороки, та показує
українському народові дорогу, яка веде до кращої бу-
дучности.

„КАНАДИЙСЬКИЙ ФАРМЕР“ є щиро - україн-
ським часописом, все стоїть при своїм народі, бо до на-
роду належить.

„КАНАДИЙСЬКИЙ ФАРМЕР“ є не лише найбіль-
шим і найпопулярнішим часописом але і найтаншим
так в Канаді як і в Злучених Державах.

Постарайтесь, щоби „КАНАДИЙСЬКИЙ ФАР-
МЕР“ знаходився в кожній українській хаті.

КОШТУЄ ЛИШЕ ДВА ДОЛЯРИ НА РІК.

Передплату шліть на адресу: —

CANADIAN FARMER

120-122 King St.,

Winnipeg, Man.

